

Tegemist on peatükiga kogumikust „Kuritegevus Eestis 2006”. Kriminaalpoliitika uuringud nr 4. Justiitsministeerium. Tallinn, 2007 (lk 32-38). <http://www.just.ee/kriminaalstatistika>
Jooniste ja tabelite numeratsioon järgib originaali numbrite järjekorda.

Ametialased ja majanduskuriteod

- Ametialased ning majanduskuriteod moodustasid 2006. aastal ligikaudu 2% registreeritud kuritegudest: vastavalt 511 ja 486 kuritegu.
- Ametialaste kuritegude tuvastamise määr oli 46% ning majanduskuritegudel 62%.
- Registreeritud ametialaste kuritegude arv on alates 2003. aastast suurenenud, eelkõige ametialaste võltsimiste kasvu tõttu.
- Kõige enam ametialaseid kuritegusid registreeriti Narvas, suurem osa majanduskuritegusid registreeriti Tallinnas.
- Majanduskuritegude arv on võrreldes 2003. aastaga küll tõusnud, ent 2004. aastast on see arv stabiliseerunud.
- Kõige levinumaks majanduskuriteoks olid maksukuriteod.
- Keelatud või loata majandustegevust oli 2006. aastal küll 2005. aastaga võrreldes vähem, aga maksualaseid kuritegusid rohkem.
- Organiseeritud korrupsioonijuhtumeid saadeti 2006. aastal kohtu alla 19, lisaks 4 rahapesuga tegelenud gruppi.

Ametialased ja korrupsioonikuriteod

Ametialased kuriteod on koondatud karistusseadustiku §-desse 289–300, mitmed ametialased kuriteod mahuvad korrupsiooni mõiste alla ning on korrupsiooni väljenduseks, samas kuuluvad korrupsiooni alla ka erakonnaalased süüteod, mis on toodud KarS-i §-des 402¹ (erakonna majandustegevusele ja varale kehtestatud piirangute rikkumine) ja 402² (erakonnale tehtava annetuse vastuvõtmise keelu rikkumine), ent kuna neid kuritegusid 2006. aastal ei registreeritud, neid siin vaatluse alla ei võeta.

Oma olemuselt on korrupsioonikuritegude näol tegu süütegudega, kus isik kasutab ära oma ametikohta isikliku hüve saamiseks, sõltumata sellest, millisel positsioonil ta on. Lisaks karistusseadustikule on veel korrupsioonivastase seaduse, avaliku teenistuse seaduse sätted huvide konflikti vältimiseks, mille rikkumine võib endaga kaasa tuua väärteomenetluse – seda aga siinne kogumik ei kajasta. Lisaks korrupsioonikuritegudele sisaldavad ametialased kuriteod selliseid kuritegusid, kus ei pruugi tingimata korruptiivset seost olla – näiteks võimuliialdus. Samas on korrupsiooni mõiste ise märksa laiem, kui lubab oletada karistusseadustik. Kuna avalikkuse arusaam ja korrupsiooni seaduslik määratlus ei pruugi ühtida, siis ei kajasta ametlik statistika mõningaid tegevusi, mida inimesed peavad küll korrupsiooniks või ebaeetiliseks käitumiseks, ent ametliku statistika järgi seda ei ole. Või vastupidine näide, kus seadus on täpsem kui tavaarusaam: näiteks tavakeeles kasutatakse „pistist” ja „alkäemaksu” sünonüümidena, ent karistusseadustiku mõistes on neil erinev tähendus ja karistusmäär.

2006. aastal registreeriti 511 ametialast kuritegu – ametialased kuriteod moodustavad vaid väikese osa registreeritud kuritegudest (ca 1%). Korruptsiooniuringu andmeil (Liiv, Aas, 2007) oli 2006 aastal isiklikult ühes või teises korruptiivses situatsioonis osalenud 14% vastajatest ning umbes 7% inimestest oli ise altkäemaksu maksnud või viinud ametnikule kingituse.¹

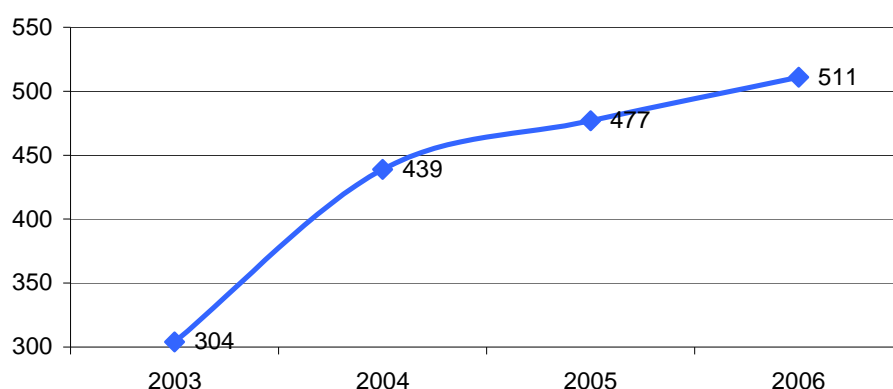
Kõige suurema osakaalu registreeritud ametialastest kuritegudest moodustasid ametialane võltsimine (KarS-i § 299), võimuliialdus, ametiseisundi kuritarvitamine ning altkäemaksu võtmine-andmine-vahendamine.

Tabel 3. Registreeritud ametialased ja korruptsioonikuriteod

Kuriteoliik	KarS	2006
Ametiseisundi kuritarvitamine	§ 289	85
Ametialane lohakus	§ 290	15
Võimuliialdus	§ 291	108
Andmekogu pidamise nõuete rikkumine	§ 292	0
Pistise võtmine	§ 293	10
Altkäemaksu võtmine	§ 294	47
Pistise vahendus	§ 295	1
Altkäemaksu vahendus	§ 296	13
Pistise andmine	§ 297	7
Altkäemaksu andmine	§ 298	42
Ametialane võltsimine	§ 299	176
Riigihangete teostamise nõuete rikkumine	§ 300	7
Kokku		511

Registreeritud ametialaste kuritegude arv on alates 2003. aastast kasvanud 68% võrra. Samas sai 2006. aastal lõpliku menetlusotsuse 273 ametialast kuritegu: kohtusse saadeti 215 ning lõpetati 58 kuritegu, neist 23 lõpetati otstarbekuse kaalutlustel. See tähendab, et 2006. aastal kohtusse saadetud või lõpetatud ametialaste kuritegude arv oli poole väiksem kui sama aasta jooksul registreeritud kuritegude arv, mis teeb tuvastamise määraks 46%.

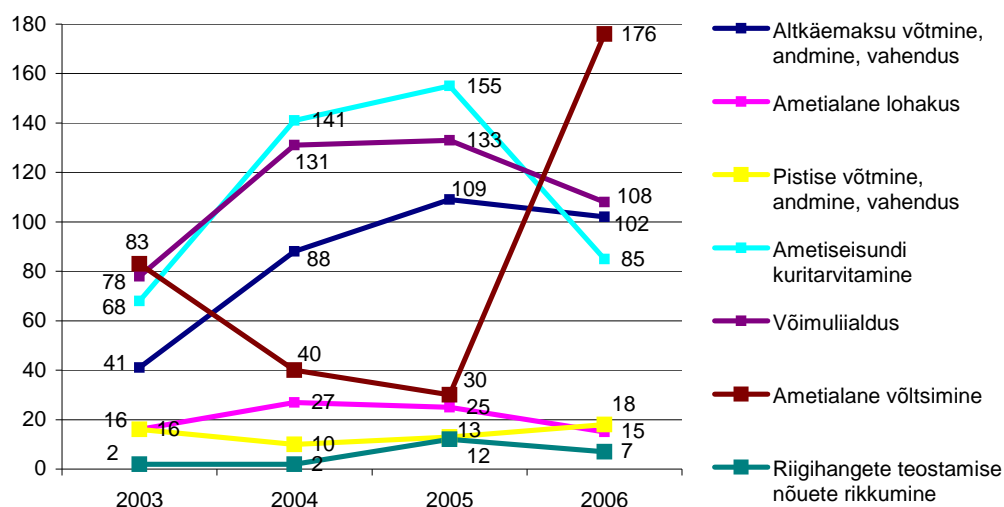
Joonis 25. Registreeritud korruptsioonikuriteod 2003–2006

Võrreldes 2005. aastaga suurenes oluliselt ametialaste võltsimiste arv: kui 2005 registreeriti neid vaid 30, siis 2006. aastal 176. Vähenenud on aga ametiseisundi kuritarvitamiste arv – 85 registreeritud juhtumit (155 juhtumit 2005. aastal). Ka registreeritud altkäemaksu võtmine vähenes 47 juhtumini (61 juhtumit 2005 aastal).

¹ Küsitlus viidi läbi oktoobris 2006 ning küsiti viimase aasta kogemust.

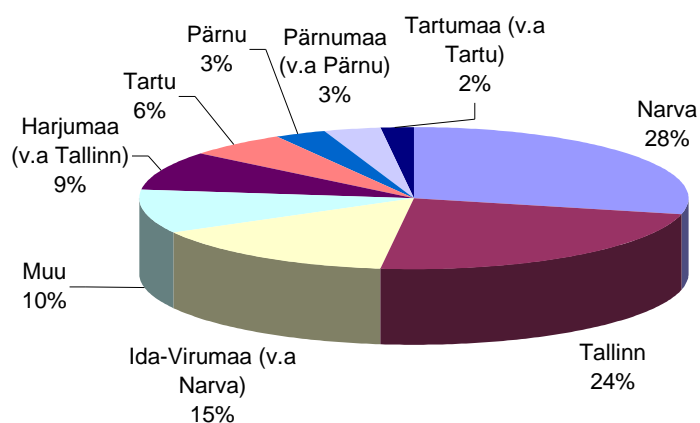
Joonis 26. Registreeritud korruptsioonikuriteod liigiti 2003–2006

Suurematest linnadest registreeriti kõige enam ametialaseid kuritegusid Narvas (28% kõikidest ametialastest kuritegudest) ja Tallinnas (24%), järgnesid Tartu (6%), Pärnu (3%), Jõhvi (1%), Kohtla-Järve (15%), Kuressaare (1%), Maardu (1%) ja Valga (1%). Ida-Virumaal ning Harjumaal registreeriti suurem osa ametialastest kuritegudest – vastavalt 15% ja 9%. Ka korruptsiooniuringu andmetel on virumaalastel kõige suurem tõenäosus sattuda korruptiivsesse situatsiooni, ent suurem korruptsiooniga kokkupuudete arv on olnud ka Lääne-Eesti piirkonna elanikel. Kokkupuude sõltub eelkõige korruptsioonivormist, näiteks suurem suhteline tõenäosus kokku puutuda olukorraga, kus ettevõtja ja ametnik mängivad riigihankes kokku, on Tallinna ja Viru piirkonnas tegutsevatel ettevõtetel (Liiv; Aas, 2007).

Narva ja Ida-Virumaa ametialaste kuritegude suur osakaal tuleneb ametialase võltsimiste juhtumitest – Narvas oli neid 80 ning ülejäänud Ida-Virumaal 68. Ametialaste võltsimiste selline tõus peegeldab ametialaste ning majanduskuritegudele spetsialiseerunud prokuröride ja uurijate tööd, kes asusid tööle 2005. aastal. Tallinnas ja Narvas pandi toime suurem osa ametiseisundi kuritarvitamisi – vastavalt 20 ja 21. Narvas, Tallinnas ja Tartus registreeriti ka suurem osa Eestis toimunud altkäemaksu võtmise kuritegusid – 16, 12 ja 6 – ning altkäemaksu andmisi – 10, 9 ja 4. Pärnus oli ülejäänud Eestiga võrreldes registreeritud enam pistise andmise juhtumeid – 5 (kokku 7).

Joonis 27. Registreeritud korrupsioonikuriteod piirkonniti²

Ametialastes kuritegudes selgitati välja 549 kahtlustatavat:

- 91% olid mehed;
- 59% pandi toime grupis;
- 69% olid 30–55-aastased.

Kuigi enamik ametialastes kuritegudes süüdistatavatest olid mehed, siis üksnes ametiseisundi kuritarvitamises kahtlustati 23 naist (29%), samal ajal kui teiste ametialaste kuritegude puhul ei küündinud see arv üle 7. 69% korrupsioonikuritegudes kahtlustatavatest olid üle 30-aastased, 25–29-aastased moodustasid 19% ametialastes kuritegudes süüdistatavaist. Meeste ja nooremate vastajate suuremat kokkupuudet korrupsiooniga kinnitavad ka korrupsiooniuringu andmed (Liiv; Aas, 2007).

Rohkem kui pooltel juhtumitel kahtlustati kuriteos rohkem kui ühte toimepanijat. Organiseeritud³ või raskeid korrupsioonijuhtumeid saadeti 2006. aastal kohtu alla 19, millest 7-s oli kaks või enam osalejat, kokku 119 süüdistatavaga. Sarnaselt 2005. aastale tabati ka 2006. aastal organiseeritult tegutsenud tolliametnike ja liikluspolitseinike. Altkäemaksusüüdistus esitati kolmele liikluspolitseinike grupile. Näiteks ilmestas negatiivselt 2006. aastat Põhja politseiprefektuuri liikluspolitseinike organiseeritud korruptiivne tegevus, kus süüdistatavate arv ulatus 39-ni. Sama süüdistus esitati ühele tolliametnike grupile ja ühele tolliametnike ja piirivalvurite grupile. Süüdistus esitati ka kohtunikule ja riigiameti peadirektorile.

Majanduskuriteod

Kuigi majandussüüteo mõiste on laiem, hõlmates kõiki tootmise ja teeninduse sfääris toimuvaid süütegusid, liigtab karistusseadustik majanduskuritegudeks ebaseadusliku majandustegevuse, äriühingutega, pankrotiga, maksudega, rahapesuga, konkurentsiga jms seotud süüteo (§-d 372–401) (Sootak, Pikamäe, 2004: 713).

2006. aastal registreeriti 486 majanduskuritegu. Majanduskuriteod moodustasid sarnaselt ametialaste kuritegudega ca 1% registreeritud kuritegudest. Prokuratuur

² 2% juhtudel oli paik määratlemata ning neid antud joonis ei kajasta.

³ Organiseeritud korrupsioonijuhtumina käsitletakse korrupsioonikuritegusid, kus eeldatavalt saavad kasu kaks või enam ametnikku või korrupsiooniohtlike tehingute käive on suurem kui 270 000 krooni. Organiseeritud korrupsiooniks loetakse ka suurema kui 20 000 kroonise pistise või altkäemaksu võtmist kõrgema ametiisiku poolt, samuti mis tahes summas pistise või altkäemaksu võtmist kohtuniku, prokurööri või uurimisasutuse kõrge ametniku poolt.

saatis kohtusse või lõpetas kriminaalmenetluse 345-s majanduskuriteos – neist 76 kuritegu lõpetati otstarbekusest ning 225 saadeti kohtusse. See tähendab, et kümne registreeritud majanduskuriteo kohta leidis esialgse lahenduse 6 kuritegu, mis teeb tuvastamise määraks 62%.

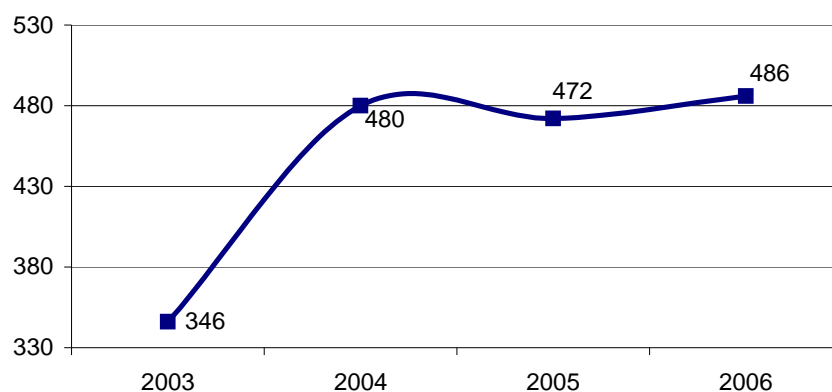
Majanduskuritegudest registreeriti 2006. aastal kõige enam maksukuritegusid (253) ning ebaseaduslikku majandustegevust (161). Väärtpaberiringluse ning konkurentsi süütegusid 2006. aastal ei registreeritud.

1. Tabel 4. Registreeritud maksukuriteod

<i>Kuriteoliik</i>	<i>KarS</i>	2006
Ebaseaduslik majandustegevus	§-d 372–376	161
Äriühingutega seotud süüteod	§-d 377–383	30
Pankroti- ja täitemenetluselased süüteod	§-d 384–385	14
Maksualased süüteod	§-d 386–393	253
Rahapesualased süüteod	§-d 394–396	28
Süüteod väärtpaberiringluses	§-d 397–398	0
Konkurentsi alased süüteod	§-d 399–402 ⁴	0
Kokku		486

Alates 2004. aastast on majanduskuritegude arv jäänud enam-vähem samale tasemele – 2005. aastal toimus registreeritud majanduskuritegude arvu mõningane vähenemine, 2006. aastal see arv kasvas pisut. 2003. aasta väiksem registreeritud kuritegude arv võib olla seotud karistusseadustiku jõustumisega 2002. aasta 1. septembril – uue regulatsiooni rakendamisega seotud probleemidega (menetlejate koolitamine jne). Üheks põhjuseks võib aga olla majanduskuritegude uurimise spetsiifikast tulenev ajanihe – kuna majanduskuritegevuses on rikkumiste väljaselgitamine aeganõudev, siis ilmselt tuli osa 2003. aastal avastatud, kuid varem toime pandud rikkumisi registreerida veel vana kriminaalkoodeksi vastava paragrahvi alusel.

Joonis 28: Registreeritud majanduskuriteod 2003–2006

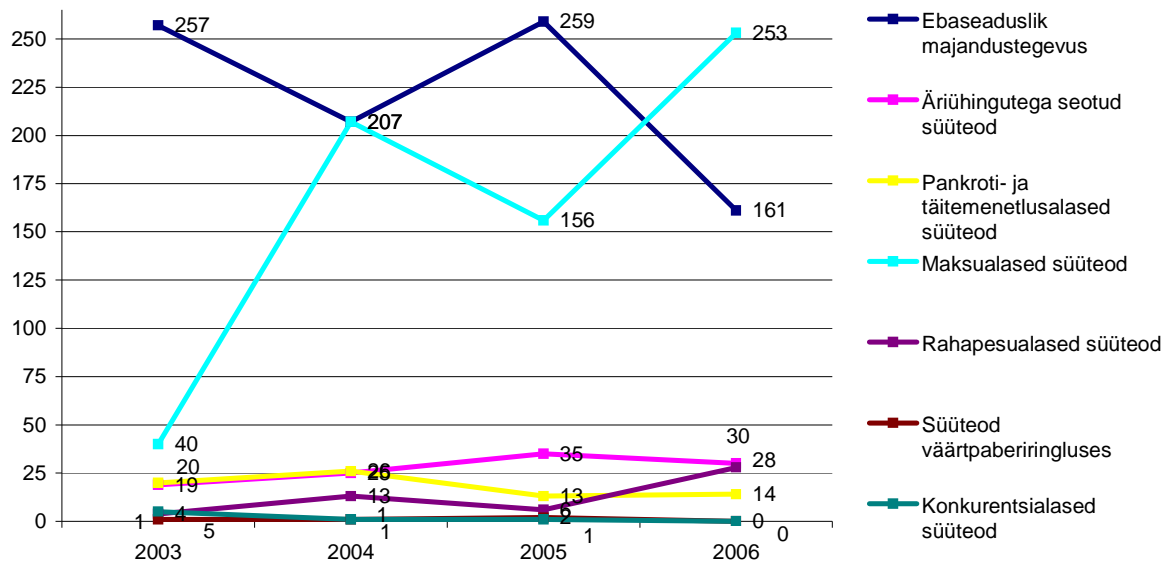

Võrreldes 2005. aastaga vähenes 2006. aastal oluliselt keelatud või loata majandustegevus⁵, ent samas kasvas 2006. aastal maksualaste kuritegude arv. Ülejäänud majandusalased kuriteod moodustasid vaid väikese osa majanduskuritegudest ning nende arv aastast jäi alla 60.

⁴ KarS-i §-des 402¹ (erakonna majandustegevusele ja varale kehtestatud piirangute rikkumine) ja 402² (erakonnale tehtava annetuse vastuvõtmise keelu rikkumine) käsitletakse korruptsiooni kuriteona. Vt ptk 2.4.1.

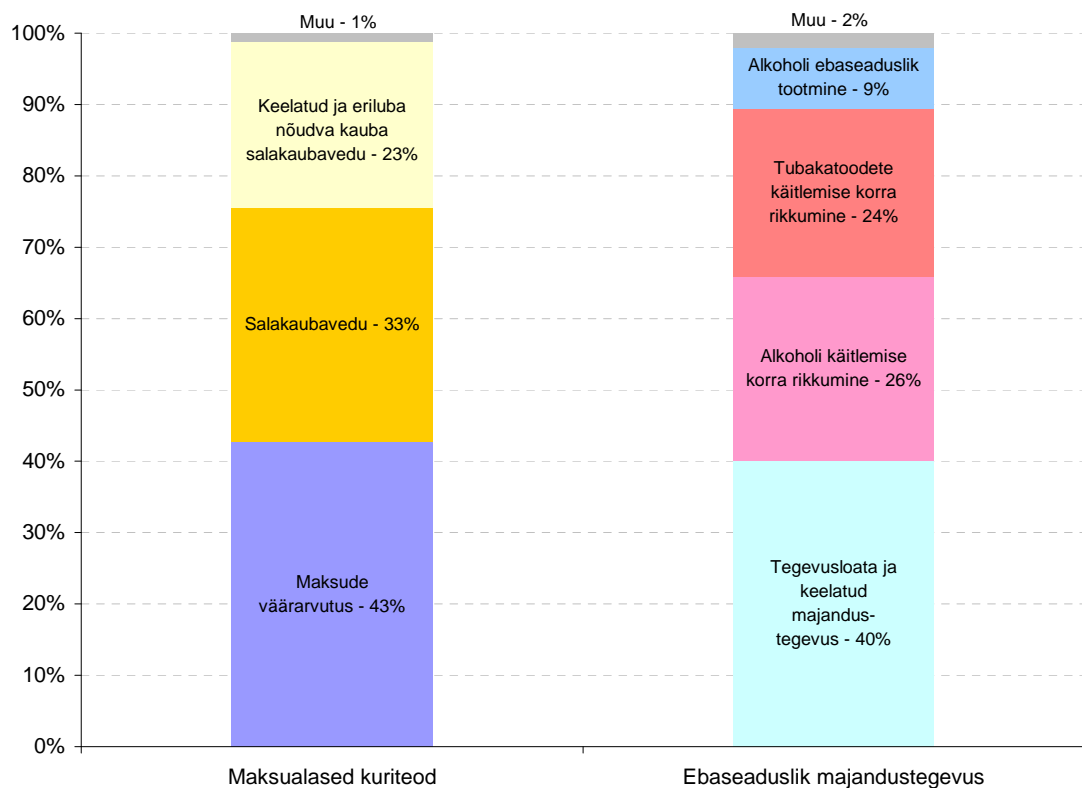
⁵ Selle taga võib olla ka 2006. aastal valitsuse algatatud KarS-i muutmine (jõustus 15.03.2007), mille alusel esmakordne tegevusloata või keelatud majandustegevus on üldjuhul väärtegu.

Joonis 29. Registreeritud majanduskuriteod liigiti 2003–2006

Valdava osa ebaseaduslikust majandustegevusest moodustas tegevusloata ja keelatud majandustegevus (§ 372 – 65 kriminaalasja, 40%). Maksualaste süütegude suurema osa moodustasid maksude väärarvutus (§ 386 – 108 kriminaalasja, 43%) ning salakaubavedu (§ 391 – 83 kriminaalasja, 33%).

Joonis 30. Maksualased süüteoed ja ebaseaduslik majandustegevus, 2006

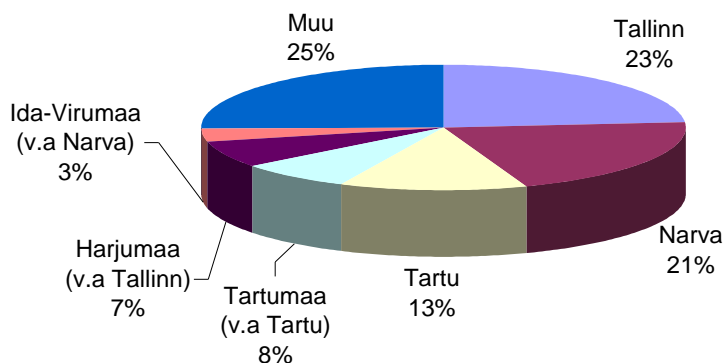

Eelkõige kahanes ebaseaduslik majandustegevus tänu tegevusloata ja keelatud majandustegevuse (võrreldes 2005 aastaga vähenes 42 võrra), alkoholi käitlemise korra rikkumiste (25 võrra) ja tubakatoodete käitlemise korra rikkumiste (21 võrra)

arvu vähenemisele. Maksualaste süütegude arv kasvas maksude väärarvutuste (tõus 55 võrra) ning salakaubaveo (36 võrra) kriminaalasjade suurenemise tõttu.

Suurem osa majanduskuritegusid pandi toime Tallinnas (20%), millele järgnesid Narva (18%) ja Tartu (11%). Harjumaal ja Tartumaal registreeriti 6% majanduskuritegudest ning Ida-Virumaal 3%.

Joonis 31. Registreeritud majanduskuriteod piirkonniti⁶

Majanduskuritegudes selgitati välja 446 kahtlustatavat:

- 82% olid mehed;
- 35% pandi toime grupis;
- 34% olid 30-39 aastased.

Naiste osakaal majanduskuritegudes oli 18%, ent ärisaladuse õigustamatu kasutamise (§ 378) ning varalise seisundi ebaõige kirjeldamise (§ 381) puhul ei olnud kahtlustatavate hulgas naisi üldse. 28% majanduskuritegude puhul kahtlustati 40–55-aastaseid ning 17% puhul 25–29-aastaseid. Võrreldes ametialaste kuritegudega sooritati suur osa majanduskuritegusid üksi.

Rahapesualaseid kuritegusid registreeriti kokku 28. Organiseeritud kuritegevusega seoses saadeti 2006. aastal kohtusse 4 rahapesuga tegelenud gruppi⁷, kokku 8 süüdistatavaga. Nende kuritegude hulka kuulus näiteks pikaajase ja suuremahulise salasigaretiäri teenitud tulu (5 miljonit krooni) pesemine, internetikelmustega teenitud tulu (1,3 miljonit krooni) pesemine ja metsavargustega teenitud tulu (1,3 miljoni krooni) pesemine. Võrreldes 2005. aastaga tõusis rahapesu juhtumite kohtusse saatmiste arv 1-lt asjalt 4-le ning 3-lt isikult 8-le isikule.

⁶ 15% juhtudel oli paik määratlemata ning neid joonis ei kajasta.

⁷ Riigiprokuratuuri andmetel – kriminaalmenetlusregister kajastab 2 juhtumit.